

her bi*şeyin
ilginç ve
kısa tarihi

ÇİĞDEM CAN

her
bi'şeyin
ilginç ve
kısa tarihi

çiğdem can

Yayın Yönetmeni: Savaş Özdemir
İllüstrasyonlar: Ayşe Zinnur Çetin
Kapak Tasarım: Erdi Demir
İç Tasarım: Nur Kayaalp

1-10. baskılar Carpe Diem Yayınları
tarafından yapılmıştır.

13. Baskı Kasım 2018

Uluslararası Seri No: (ISBN) 978-605-08-2317-2

TİMAŞ YAYINLARI

Adres Cağaloğlu, Alemdar Mah. Alay Köşkü Cd.

No:5 Fatih/İstanbul

Telefon (0212) 511 24 24

E-posta bilgi@genctimas.com

Baskı ve Cilt: Çınar Matbaacılık

Sertifika No 12683

Yüzyıl Mah. Matbaacılar Cad. No:34

Bağcılar / İstanbul

Tel (0212) 628 96 00

TİMAŞ YAYINLARI / 4071

GÜL KEYFİM GÜL / 12

KÜLTÜR BAKANLIĞI YAYINCILIK SERTİFİKA NO: 12364

© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak Timaş Basım Ticaret ve Sanayi Anonim Şirketi'ne aittir. İzinsiz yayımlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

içimdekiler

- bu kitap ne anlatıyor? / 9
@ işaretinin kısa tarihi / 12
alkışın kısa tarihi / 14
astrolojinin kısa tarihi / 15
ayakkabının kısa tarihi / 17
aynanın kısa tarihi / 20
atomun kısa tarihi / 22
bağlamanın kısa tarihi / 25
basketbolun kısa tarihi / 27
bankanın kısa tarihi / 30
bayrağın kısa tarihi / 33
bilyardonun kısa tarihi / 35
bilgisayarın kısa tarihi / 37
bir nisan şakasının kısa tarihi / 39
bisikletin kısa tarihi / 41
biyolojinin kısa tarihi / 44
camın kısa tarihi / 46
cep telefonunun kısa tarihi / 48
c vitamininin kısa tarihi / 50
çayın kısa tarihi / 51
çamaşır suyunun kısa tarihi / 53
çikolatanın kısa tarihi / 55
çizgi romanların kısa tarihi / 58
çorabın kısa tarihi / 60
dantelin kısa tarihi / 62
davulun kısa tarihi / 64
dondurmanın kısa tarihi / 66
elektriğin kısa tarihi / 68
fiziğin kısa tarihi / 71
futbolun kısa tarihi / 73
gelinliğin kısa tarihi / 75
geminin kısa tarihi / 77
geometrinin kısa tarihi / 80
gitarın kısa tarihi / 83

gözlüğün kısa tarihi /	85
havai fişegin kısa tarihi /	88
hediyenin kısa tarihi /	90
internetin kısa tarihi /	92
kahvenin kısa tarihi /	94
kâğıdın kısa tarihi /	96
kalemin kısa tarihi /	99
kanunun kısa tarihi /	101
kemanın kısa tarihi /	103
kimyanın kısa tarihi /	105
kitabın kısa tarihi /	107
kravatın kısa tarihi /	109
makyajın kısa tarihi /	112
matematiğin kısa tarihi /	114
mektubun kısa tarihi /	116
mobilyanın kısa tarihi /	118
morfinin kısa tarihi /	120
mürekkebin kısa tarihi /	122
okeyin kısa tarihi /	124
paranın kısa tarihi /	126
pastanın kısa tarihi /	128
perdenin kısa tarihi /	130
peynirin kısa tarihi /	133
pi sayısı /	135
piyanonun kısa tarihi /	137
propagandanın kısa tarihi /	140
saatin kısa tarihi /	142
sabunun kısa tarihi /	144
satrancın kısa tarihi /	146
sigaranın kısa tarihi /	148
sinemanın kısa tarihi /	150
smokinin kısa tarihi /	152
şapkanın kısa tarihi /	154
takvimin kısa tarihi /	156
turağın kısa tarihi /	158
tarihin kısa tarihi /	160

tenisin kısa tarihi / 162
tiyatronun kısa tarihi / 164
trenin kısa tarihi / 167
tuvaletin kısa tarihi / 170
tuvalet kâğıdının kısa tarihi / 172
uçğun kısa tarihi / 173
yoğurdun kısa tarihi / 175
zehrın kısa tarihi / 177
zurnanın kısa tarihi / 179

bu kitap ne anlatıyor?

Gözlüğü burnumuzun üstüne kim koymuş? Keman nasıl ortaya çıkmış? Dantel nasıl örülmeye başlanmış? Makyaj nereden gelmiş? Okeyi kim bulmuş? Gelinlik neden giyilmiş? Yoğurt neden mayalanmış? İnsan merak etmez mi, eder. Ayıp mıdır, değildir.

Merak insanoğlunu öğrenmeye iten en büyük et-kendir. Öğrenmenin start düğmesi de diyebiliriz. Çocukluktan itibaren her şeyi önce merak ederiz, sonra sorarız, bilen varsa söyler ve öylece öğrenme sürecine gireriz. Büyüdükçe merak alanımız da genişler ve aklımıza olur olmadık takılan şeylerin sayısı hızla artar. Bu arada, “Ha her şeyi bildin de şimdi bu mu kaldı!” cümlesiyle sık sık karşılaşırız. Ama biz kaldığımız yerden o niye, bu niye, bu nereden, şu neden diye merak etmelerimize devam ederiz.

Şu hayatta kendini bize merak ettiren öyle çok şey var ki. Buna engel olmak da imkânsız. Akıl bu, geliveriyor işte. Kıyırık şeyler olarak da tabir edebileceğimiz konular, oradan buradan ve de şuradan kafamıza takılabilir.

Mesela ayakkabınızı giyiyorsunuz, hop merak aklınıza dikiliveriyor. Acaba bu ayakkabı nereden geldi? Ya da en sevdiğiniz bir şarkıcıyı alkışlıyorsunuz. Ellerinizi çırparken birden bire durup düşünüyorsunuz. Acaba beğenisini ellerini çırparak ilk kimler ifade etti? Aynaya bakıyorsunuz. Acaba bunu kimler buldu?

Gerekli gereksiz ne varsa merak ediyorsunuz. Edin arkadaşlar edin. Gönül rahatlığıyla merak edin. İşte bu kitap, hayatta size lazım olur mu, olmaz mı demeden sadece merakınızı gidermek ve başınızı göğe erdirmek için yığınla bilgi içeriyor.

Bu kitapta anlatılan konuların içerikleri, yaşanmış büyük tarihi olaylardan ziyade kendi çaplarında olay olmuş, ne etliye ne sütlüye karışmış masum şeylerdir. Sadece yazılı değil sözlü tarihe de başvurularak derlenip toparlanmış merak gidericilerdir. Bu kitap, tarih dersi fobisi olanların, tarihi sıkıcı bulup alerji kapanların bile rahatlıkla alıp okuyabilecekleri, hatta bu da yetmezmiş gibi okurken yer yer gülebilecekleri, her bi'seyciklerden bahsedilmiş dinlendirici bir kitaptır. Aman bana deli derler, aman ne boş şeylerle uğraşiyor derler diye endişe edip aklınıza takılan şeyleri sorma sıkıntısı yaşamayın. "Genel kültürümü özele çeviricem, biri bana bir şey sorduğunda şıppadanak anlatıvericem." diyenleriniz varsa, işte şu an okumaya başladığınız kitap tam da ihtiyacınız olan şeydir.

En gereklisinden en gereksizine, tarihe mal olmuşundan olmamışına kadar sürüyle bilgiyi şu elinizde tutmuş

olduğunuz kitapla hoppadanak beyninize indirebilirsiniz. Tuvalet kâğıdından oraba, davuldan gelinliğe, aydan peynire, gitardan zurnaya neyi merak ediyorsanız her bi’şeyin kısa ve ilginç tarihinde bulabilirsiniz.

Buyrun...

Çiğdem Can

Kasım 2008

@ işaretinin kısa tarihi

Bir kısım araştırmacının görüşüne göre, Latince “ad” sözcüğünü temsil eden ve “içinde”, “tarafına doğru”, “yanında” anlamlarına gelen “@” işareti, Orta Çağ’ın başlarında, el yazmaları üzerinde çalışan keşişler tarafından kullanılırdı. Dilbilimcilerin geneli ise @ işaretinin, on sekizinci yüzyılda birim başına verilen fiyatı temsil eden ticari bir sembol olduğunu düşünmektedir.

İtalyan bir araştırmacı yakın bir tarihte, on dördüncü yüzyıla ait bazı ticari Venedik belgelerinde, @ işaretinin bugünkü şekliyle kullanıldığını ortaya çıkarmıştır.

@ işareti “ticari a” olarak 1885’te, yazı makinelerinin ilk örneğı olan Underwood’un klavyesindeki yerini aldı. O tarihten yaklaşık seksen yıl sonra da bilgisayar klavyelerine e-mail işareti olarak geçiş yaptı.

Ucu kıvrık bir a harfine benzeyen @ işaretini her ülke kendince seçtiğı bir hayvana benzetmektedir. Fransızlar salyangoza, Danimarkalılar fil hortumuna, Norveçliler domuz kuyruğına, Çinliler küçük bir fareye, Ruslar köpeğı, Finlandiyalılar kıvrılmış uyuyan küçük bir kediye

benzetirlerken, Almanlar, Hollandalılar, Macarlar ve Güney Afrikalılar @ işaretini maymun kuyruğuna benzetmişler, kimileri ise hiçbir naneye benzetememişlerdir.

alkışın kısa tarihi

Elleri birbirine vurarak şak şak şeklinde çıkartılan seslerle duyguları ifade etmek anlamına gelen alkış, ülkemizde de özellikle son yıllarda oldukça tercih edilen bir tezahürat yöntemidir. Öyle ki, cenaze merasimlerinde bile yapılır olmuştur.

Dünyada ilk kez kim kimi alkışladı bilemiyoruz, fakat alkışın ülkemize Tanzimat'la beraber girdiğini biliyoruz. Ondan önce tezahürat sözle yapılırdı. Ellerini birbirine çırpıştıran yoktu.

Osmanlı devletinde padişahların ve devlet erkânının katıldığı bazı törenlerde, padişahlar halk tarafından alkışlanır ve "Gururlanma padişahım, senden büyük Allah var!" sloganları atılarak padişaha dünyanın ve makamların geçiciliği hatırlatılırdı.

Ülkemizde ilk defa bu törenlerle başlayan alkışlama olayı o gün bugündür süregelmekte ve eller şakada şakada şaklatılmaya devam etmektedir.

astrolojinin kısa tarihi

İnsanlık tarihi kadar eski olan astroloji, insanoğlunun gelecekte olacaklara dair duyduğu yoğun meraktan doğmuştur.

Araştırmalara göre neredeyse her uygarlık bu ilimle ilgilenmiş, özellikle Babil, Hint, Mısır, Çin, Maya, Arap ve Roma uygarlıkları astroloji üzerine epey kafa yormuşlardır.

Fakat “Önce ben buldum! Birim işte birim” gibi bir kavgaya hiç girişmemiş, herkesin görebileceği yıldızlara bakıp bakıp olayların gelişatını ve gidişatını takip etmeye çalışmışlardır.

İlk astroloğun kim olduğunu bilmiyoruz, fakat Rezzan Kiraz olmadığını biliyoruz. Bu konu hakkında yapılan araştırmalar, astroloji konusundaki çalışmalarını ilk kaydeden kavmin, milattan önce 3000 yıllarında yaşayan Kaldeliler olduğunu göstermektedir. O zamanlar, şimdiki Irak topraklarında yaşayan Kaldeliler, astrolojinin bilinen en özgün şekillerinden birini ortaya çıkarmış, fakat bir gün oraya Amerika'nın gelip yerleşeceğini yıldızlardan öğrenememişlerdir.

Bazı uzmanlar astrolojiye ait ilk kayıtların çok daha eskiye gittiğini söyler ve bu kayıtların milattan önce 5800 yıllarına kadar vardığından bahsederek.

Milattan önce 200 yılında astroloji ilmini kullanan Maya uygarlığı, Hindistan ve Çin, bu konuda birbirleriyle adeta yarıştılar. Milattan önce 500 yıllarında Yunanlılar da bu işle meşgul oldular, Araplar ise milattan sonra sekizinci yüzyılda astronomi ilmine merak sardılar.

Astroloji denildiğinde akla ilk gelen şey burçlardır. Astroloji zodyak adı verilen burçlar kuşağında incelenmiş, fakat ilk hali biraz dağınık olan bu kuşak, milattan sonra 180 yılında Yunan matematikçi ve astronom Ptolemy tarafından derlenip toparlanarak bugünkü hizasına sokulmuştur.

ayakkabının kısa tarihi

İlk kez Mısırlılar tarafından ayağa geçirilen ayakkabı, Mısır'da yapılan kazılarda ortaya çıkarılmıştır. Tabi ki bu ilk model, öyle günümüzde giyilen bot, topuklu ayakkabı gibi bir şey değil, tabanı deriden ya da tahtadan yapılmış sandaletler biçimindedir.

Gerçi eski Yunanlılar avlanırlarken ya da banyo yaparlarken uzun çizme giyerlermiş, fakat tahmin ediyoruz ki, onda da bir Mısır parmağı vardır.

Orta Çağ'a gelindiğinde, yürürken ayağa bir şeylerin batmaması için yumuşak deri ya da kumaştan yapılan sivri burunlu ayakkabılar yapıldı.

On dördüncü yüzyılda ise ayakkabıların burunları sivrildikçe sivrildi. İnsanlar giydikleri bu devasa burunlu ayakkabıların burunlarını zincirlerle dizlerine bağlamaya başladılar.

Aynı dönemde Orta Doğu'da kızgın kumun ayağı yakmasını önlemek için ayakkabılara topuk ilave edildi.

On yedinci yüzyıl Avrupasında ise, artık nedendir bilemiyoruz, tüm ayakkabıların topukları kırmızıya boyanıyordu.

Artık fazla çeşit mi yoktu ya da olaya sadece ihtiyaç olarak mı bakılıyordu bilinmez, on sekizinci asra kadar kadınlar ve erkekler aynı tip ayakkabı giyorlardı.

On dokuzuncu yüzyılda model çeşidi birazcık olsun arttı ve hanımların ayakkabıları kadife ya da satenden, erkeklerinki ise düğmeli veya bağcıklı yapılmaya başlandı. Fakat bu ayakkabıların ilginç bir kusuru vardı. Ne sağı belliydi ne solu. Her iki ayak için de tek tip yapım söz konusuydu ve ters giydin, düz giydin derdi yoktu. Sadece ayağın kabı olarak düşünülen bu ayakkabılar herhalde çok rahatsız ediciydi.

Tarihler on dokuzuncu yüzyılı gösterdiğinde ayakkabılardaki bu eksiği ortadan kaldırmak için kollar sıvandı ve Amerika'nın Philadelphia kentinde ilk kez sağ ve sol ayaklar için ayrı biçimlerde ayakkabılar üretildi. Böylece insanlar teker beker giymekten kurtulmuş oldular.

Kadınlar için üretilen ilk bot, meşhur kraliçelerden Kraliçe Elizabeth'e nasip oldu. Bağcıkları olan ayakkabılar ise ilk kez Birinci Dünya Savaşı'nda ortaya çıktı.

Neil Armstrong'un Ay'a ilk adım attığında ayağında olan ayakkabılar da, bilinmeyen bir hastalığı dünyaya getirme endişesiyle Ay'da bırakıldı ve kendisi dünyaya yalın ayak döndü.

aynanın kısa tarihi

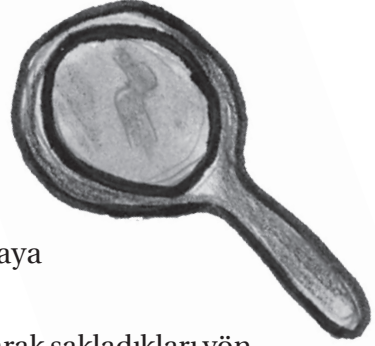
Ayna, insanların suda yansıyan akislerini ilk gördükleri andan itibaren ihtiyaç duydukları, zamanla daha net gösteren bir yansıtıcı aramayıp sonunda buldukları şeydir.

On yedinci yüzyıla kadar yüzeyi iyice parlatılmış düz metal levhalardan yapılan aynalar, sonraları ışığı yansıtarak görüntü vermesini sağlayan ve “sır” adı verilen çok ince bir metal kaplanarak elde edilmişlerdir.

Kolayca şekil verilip cilalanarak pürüzsüz hale getirilebilmeleri ve dayanıklı olmaları nedeniyle metaller, ayna yapımında çok eskiden beri kullanılmışlardır. Milattan önceki zamanlarda Mısırlılar, Etrüskler, Yunanlılar ve Romalılar hep bronz el aynaları kullanırlardı. Daha sonra aynacılık işini ilerleten bu medeniyetler, çeşit yaparak gümüş aynalar imal etmeye başladılar.

Venedik Cumhuriyeti 300 yıl kadar önce Avrupa’da cam eşya ve cam yapımına ait mesleki sırrı taşıyan tek ülkeydi. Venedikliler ayna yapımına dair sakladıkları bu sır gereğince Murano Adası’nda, cam ustalarından başkasının girmesine izin verilmeyen cam ve ayna fabrikaları kurdular. Fakat Fransızlar uyanıklık edip adadan yaka

paça kaçırdıkları dört cam ustası sayesinde bu sırrı öğrendiler. Bu olaydan sonra ayna yapımı haliyle giz olmaktan çıktı ve aynalar, yapabilen herkes tarafından yapılmaya başlandı.

İlk başlarda Venediklilerin sır olarak sakladıkları yöntem, on dokuzuncu yüzyıla gelindiğinde yerini yeni bir yönteme bıraktı. Alman kimyacı Justus von Liebig, bulduğu bir çözeltiyle camın üzerini gümüşle kaplayarak günümüze kadar sarkan bu yöntemle bugün yapılan aynaların temelini atmıştır. Bugün bile günlük amaçlar için kullanılan aynalar bu yöntemle yapılabilmektedir. Ayrıca yumuşak gümüş tabakasının çizilmemesi için bakır sülfat gibi maddelerle kaplama ve boyama işlemleri yapılmaktadır.

“Ayna ayna söyle bana, var mı benden daha güzeli bu dünyada?” sorusuna cevap verebilen ayna ise henüz imal edilememiştir.